

kat, — úgy vélik — „Európa évezredek és a magyarság évezredek hagyományának helyes számtana határozza meg.“

Könnyű és úgy hisszük olesó feladat lenne ennek a vélt szellemi függetlenségnek a tehetetlenségi célirányosságát dialektikus módszerrel kimutatni. Ehelyütt csak annyit, hogy a függetlenség is hovatartható, a céltalanság is cél és az iránytalanság is irány. A folyóirat egyelőre nem „hivatalos közlönye semmiféle pártnak“ csupán „függetlenségének“ egyelőre konkluziója rejt magában veszélyt. A második számban Faragó László: „A harmadik humanizmus és Harmadik Birodalom“ c. tanulmánya, elsősorban nekik maguknak szolgálhat tanulsággul.

(Losonc)

Szepesy László

SZALLÓ EGEK ALATT a címe Illyés Gyula legújabb verseskötetének. (Nyugat kiadása. 1935.) A verseskötet kicsi; s a száz egynehány oldal három szakaszában — Téli világ, Kiderül-beborul, Magyarok — a költő legutolsó négy-öt éve terméséből nagyon válogatottan nyújtja a verset. A válogatás szempontjait nem is nehéz meglátni. A kötet vezető szólását a harmadik csokor, a *Magyarok* viszi, viszont a megelőző kettő is túlnyomóan azonos zengedelmekkel cseng, ha meg is szakítják a szerelem, vagy az elmélyülő rajz játékaival. Így a kötet jellegét, ízét a költő „magyar“ versei adják. E nemű verseiben jár a csúcson, s még a szerelem s a tündöklő tündés ama szép, kecses rigmusai is, melyek megelőző kötetekben oly sűrűek, a „magyar“ versek párázataiban gőzlenek. A fajtabéli szerelme villózik itt. Az a szemérmes szerelmi költészet, amire még a magyar klasszikusok szoktatták az olvasót. A kötetben különben uralkodik a dunántúli táj, illetve nem is a táj, hanem a dunántúli tájhoz kötött zselléreltebe visszajáró költő tájjal, zsellérekkel, zsellérsorssal szolidáris éneke. Egy szorongó, elszoruló szív tiszta dalai ezek a versek, az alól a nyomás alól, melyet a költő a magyar dunántúli tájban azok közt érez, akiktől elszakadt, de akikhez egyre visszajár, most talán kissé programszerűen is vagy legalább is úgy válogatva meg verseit, mintha világát kizárólag ez adná. Viszont természetes és patakzatos ez a hang s mögötte a szív őszintén dobog, bár bizonyos távolság mindig megállapítható. Illyés a szálló egek alól szól valami mindent felemelő, tündériesítő realizmus csillogásában és sohasem pl. az egész vaskos, valóságos tájban. Fényrámás, tükrös, mindig tovaszálló filmszalag a táj s egy felettébb tudatos művész panorámájába illesztett kompozíció minden rajz vagy zsánerkép. Az egész magyar élet úgy jelenik meg nála, mint ahogy gyermekkorában ő az évet képzelte, „mint egy hosszú ut“, aminek a mentén nyüzsögnek, botladoznak a dunántúli táj élő- és emlék-figurái, koldusok, betyárok, cseléddek, sőt e táj egész története az őskortól napjainkig, temetőivel, bucsúival, lakodalmaival, jeges havon síkló szánjaival, hársfasoraival, mindeivel e kis világnak, mely a költő számára szinte a teljes magyar élet: mindig mesteri és pontos rajzban; mindig a szeretet édes melegével. A szívével odahaza maradt költő versei ezek, minden eleven látományban áll, az élmény eleven gőze kicsap. Am épp ez az eleveség a kaland, az ujramegtalálás, a nem-benne-élés áruló jegye. Mert ehhez az egészhez mégis van valami távolsága. Az a távolság ez, ami távolság — hogy egyelőre poétikai műszóval világítsunk rá — a lírikus és az epikus között jelentkezik a költői élményanyag kezelésében. A lírikus nyilvánvalóan mindig azonos élményanyagával. Ha táj és zsellérsors például az anyaga, akkor, amikor ezekről beszél, önmagáról beszél, az epikusnál viszont mindkettő „téma“, amit legjobb ereje leghajlékonyabb beleélésével énekel s szív szerint ezekre legfeljebb csak reagál, s ez a

reagálása a versében a dallam s az a bizonyos sugalom, amely verséből az olvasó kedélyvilágára száll. Illyés említett távolsága mindinkább az epikusé. Ezért hat ez a kötet valójában epikai tablók (mindenesetre gyöngy-) füzéreként. Hogy kötetét így válogatta össze, az is ennek a hajlandóságnak a jele. Viszont a legkevésbé sem fogyatékos ez. Hisz' valójában az történik itt, hogy, ha a mű formáló-distanciálásában is, de egy magyar lírikusnak a maga egyéni érzelmein túl a népi vonatkozásai lett a témája s legegényibb, legprivátabb érzelmei rezzenése már csak a szerelem s a tünődés egy-egy pillanatában szól, különben elfuladó, fojtott hegedűszó, a művész artisztikus cirkalma és cifrázata az inkább epikus (mások sorsával együttérző) témákká növekvő poémák körül. Szép, kellemetes, tiszta iramú ritmusaival, rímeivel, ötvözöttségükkel, ami azonban csupa lágyság, megejtőek ezek a versek. De bizonyára a költő forduló éveinek a gyümölcsei. A fordulatot ő maga is érzi: „Nő a világ, nő árvaságom, — énekli — És nő a némaság szívemben. — Jön a szél, hogy meddő magányom, — törzsem jajait elrecsegjem.“ Illyés, akinek gyakorlati költő eszménye a legrokonszenvesebbek közül való a mai magyar irodalomban, ezeket a sorokat kötete legvégén írja. Valószínűleg azért, mert programnak érzi. S kötetének van is programjellege. Az *Ének Pannóniáról*, a *Magyarok*, az *Isten ostora*, általában a Magyarok sorozat majd minden verse egy mai magyar irodalmi mozgalom rokonszenves terméke, mert rokonszenves az, ami reménykeltő pluszt hoz írásunk eddigi állományába. A magyar vers idoma s ez idom formái zöngelme a középrétegek irodalmának vonalán az utolsó 10—15 év alatt egyre rohamosabban vesztette el a nemzetiségére való ösztönös emlékezését, utalását és pótolta ezt valami ál-nemzetiséggel, amely ebben a vonatkozásban megelégedett azzal, hogy — tartalmilag — az uralkodó rétegek ideológiája mellé állt. Ezen a helyzeten az ellenforradalommal kanonizált „nemzeti fordulat“ sem változtatott. A magyar irodalom formai nemzetisége az ellenforradalmak nyomában a legkevésbé sem tisztult. Ezért az ál-nemzetiség idomaiban burjánzó irodalom után az irodalmi nemzetiség ama jelentkezésére, ami Illyésből kitündöklék, csak örömmel lehet felhívni a figyelmet. Kétségtelenül ez nem csak nála jelentkezik, de nála sa jog és susog az a társadalmi, szociális tartalom a leginkább a nemzetiségi idommal egy szólamban, ami nélkül a nemzetiségi forma üres hüvely csupán. Természetesen ezt a szociális tartalmat egyelőre — talán külső körülmények következtében is — nem lehet túlbecsülni. Illyés „törzse jajait“ egyelőre befejezeten — s hogy most már a poétikai megkülönböztetésen túl mutassunk — megoldás-tudat nélkül, sorsszerűen veszi. Ezért zárhatja a *Magyarok* című versét azzal, hogy: „Ha kedves a sorsod költő — fuss tova te is e földről. — Amit láttál, amit szántál, — hallgasd el, mit megsiratnál.“ A „fuss tova“ fordulat itt, s az *Ének Pannóniáról* című versében Pannónia ősi lakóiról, a magyar honfoglalókról és letelepedőkről s a Pannónia földjét most benyelő német áradásról való hatalmas víziója nem a megoldást tudó tudat és kedély jelentkezése. Nem! A „...bánat füstől csak szívemben.“ Az a formáló távolság, amit fentebb említettünk, így tükröződik tartalmilag. Hogy úgy mondjuk, az állapot-rajznál megreked a költő. Tárgyával kapcsolatban nincsenek explikatív, aktivizáló eszményei, legfeljebb benyelt, fojtott fenyegetése. Ezért lehet ezeket a verseket esetleg kétféle előjellel tekinteni. S ezért gyönyörködtetnek csupán és nem aktivizálnak is egyben. S végül ezért is csak „irodalom“ ez. Annak a népirodalmi törekvésnek, amiről a legutóbbi idők folyamán annyit hallottunk még egy Illyés Gyulánál is ez Achilles-sarka. Megmarad az értelmiségiek „népköltészetének“. Az „értelmiség“ ugyanis

kötelez. Elsősorban „az irodalomra“, vagyis arra, ami erről az értelmiségi világában kialakult. Ezért csatlakozhatnak ezek a versek az u. n. nemzeti költészet legjobb hagyományaihoz. Ezért bujdokolhat, ragyoghat bennük mindaz, amit átfinomított, áthangszerelt költészetünk a magyar népköltészetből s finomíthatja és hangszerelheti. Illyés még tovább annyi sok tanultságokkal a legjobb avantgardizmusokon át, azaz a páratlan készséggel, ami az övé. De vajjon az az őszinteség és vonzódás, aminek jelét adja Illyés, megelegedhet ennyivel?

A szálló egek alatt ma még nehezebb a föld! Kinek kellene ezt ma magyarul elmondani, ha nem Illyésnek?

Gaál Gábor

LAPOK, FOLYÓIRATOK

Az angol-német flottaegyezmény. „Hogy Németország hatalmas flottát akar építeni, annak oka nemcsak a keleti expanziós terv, de az angol és francia viszony. Az egész terv nem más, mint a tirpitz „rizikó eszméjének“ a felmelegítése. Ez az idea abból a meggyőződésből indul ki, hogyha Németországnak erős flottája van, akkor háború esetén Anglia nem mer Francia- vagy Oroszország mellé állni. Erre a célra Tirpitz az angol flotta 65%-át vette előírányzatba. Hitler tengerészeti szakértői a cél elérésére Nagybritannia leromlott helyzetére való tekintettel, ma már megelegszenek 35%-al... Ezzel a háború előkészítő stádiumában „a német imperializmus megnyerte a csatát.“ (K. Radek az *Unsere Zeit*-ban) — „Még mindig vannak, akik a flottaegyezmény miatt Angliát taktikai hibában marasztallják el. Ezeknek a figyelmét elkerülte egy néhány soros szürke ujsághír. Amikor Ribbentrop és S. Hoare összeültek, az angol vasipar képviselői is konferenciáztak. Ép' Luxemburgból jöttek, ahol aláírták az I. R. G.-ba (Internationale Rohstahlgemeinschaft) való belépésüket. Ebből a kartellből, mely a német-francia megértés politikájának volt a gyümölcse és bizonyos tekintetben a Stresemann—Briand politika gazdasági bázisa, eddig hiányoztak az angolok. Hogy ez a belépés vezetett a flottaegyezményhez és így a fokozott tengeri fegyverkezéshez — kézenfekvő.“ (*Europäische Hefte*). — „Németország szénkivitele júliusban Olaszország felé a négy-szeresére emelkedett. Olaszországnak nincs szene, szénszállítója pedig Anglia. Anglia július elsején leállította a szénszállítást és kijelentette, amíg a rég esedékes széntartozást nem fizetik az olaszok, nem szállít. A zárlatot azonban politikai okok motiválták: a hideg zuhany inkább Mussolini hódító terveinek szólt. Ebben a pplanatban jelent meg a Harmadik Birodalom, mint mentőangyal. A német szénbárok elutaztak Rómába és az üzletet megkötötték. Ime: a német-angol flottaegyezmény árnyoldala.“ (*Neue Weltbühne*) — „A francia tengerészeti miniszter — egy új cirkáló vizrebocsátásánál tartott beszéde ebben a mondatban csúcsosodott ki: „Franciaország baráti kezeket keres, de minden gyámkodást elutasít magától.“ Világos, hogy ez a formulázás az Angliához való viszonyt karakterizálta. De az is világos, hogy ezt a formulát néhány hét előtt még nem lehetett volna egy francia miniszter szájából hallani. Szimptoma ez, melyet csak örömmel lehet üdvözölni.“ (*Das Neue Tagebuch*.)